

ÖNEMLİ KAVRAMLAR

Demokrasi · Demos · Kratos · Cumhur · Cumhuriyet · Millî egemenlik · Özgürlük · Eşitlik · Seçme ve seçilme hakkı · Çoğulculuk · Katılım · Hukukun üstünlüğü · Temel hak ve özgürlükler · Siyasi parti · Dilekçe · Sivil toplum kuruluşu

1. DEMOKRASİ NEDİR?

Demokrasi kavramına tarihte ilk olarak Antik Yunan'da rastlanmıştır. Antik Yunancadaki "demos" (halk) ve "kratos" (egemenlik-güç) kelimelerinden demokrasi kavramı ortaya çıkmıştır.

Zamanla demokrasi kavramı; halk egemenliği veya halkın devlet yönetiminde söz sahibi olması olarak ifade edilmiştir. Ancak bu kavram sadece devlet yönetimi ile ilgili değildir. Demokrasi aynı zamanda bir davranış ve yaşamış biçimidir.

DEMOKRATİK İNSAN KİMDİR?: Başkalarının haklarına, özgürlüklerine ve fikirlerine saygı duymak; insanları eşit ve değerli görmek demokratik davranışlar olarak ifade edilebilir. Bu davranışlara sahip kişiler de demokratik insanlar olarak nitelendirilebilir.

2. HAYATIMIZIN HER ALANINDA DEMOKRASİ

Demokrasiye hayatımızın her alanında rastlayabiliriz. Evde, okulda ve yaşadığımız şehirde birçok demokratik uygulama vardır.

EVDE

- Kararlar alınırken **aile fertlerinin fikrinin** alınması
- Hafta sonu etkinlik planı yapılırken **ortaklaşa karar** alınması

OKULDA

- **Sınıf başkanı seçimlerinde** öğrencilerin oy kullanması
- Sınıf kurallarının **oylanarak** belirlenmesi ve **çoğunluğun oyunu alan** maddelerin kural olması

ŞEHİRDE

- **Yerel yöneticilerin** halkın oylarıyla belirlenmesi
- Halkın isteklerini **dilekçe vererek** yöneticilere iletmesi

HABERLERDEN ÖRNEKLER

Diyarbakır: Bir ilkokulda yapılan sınıf başkanlığı seçiminde sınıfa oy sandığı kuruldu, koridorlara afişler asıldı, aday fotoğraflarının yer aldığı oy pusulaları basıldı.

Burdur: Bir grup çocuk, mahallelerindeki parkın bakım ve tamirâtı için belediye başkanına dilekçe yazdı; başkan gereğini yaptırdı.

31 Mart 2024 seçimleri: Yüksek Seçim Kurulu kesin sonuçları ilan etti. 30 büyükşehir belediye başkanı, 1363 belediye başkanı ve 50.336 muhtar halkın verdiği oylarla belirlendi.

3. DEMOKRASİNİN TEMEL NİTELİKLERİ

Demokrasinin özgürlük, eşitlik, seçme ve seçilme hakkı, millî egemenlik, çoğulculuk, katılım ve hukukun üstünlüğü gibi birtakım temel nitelikleri bulunmaktadır.

TEMEL NİTELİK	NE DEMEK?
Özgürlük	İnsanlar başkalarına zarar vermeden hak ve özgürlüklerini kullanırlar.
Eşitlik	Tüm vatandaşlar yasalar önünde eşit haklara sahiptir.
Millî egemenlik	Yönetme gücü halka verilmiştir.
Seçme ve seçilme hakkı	Halk, yönetme gücünü seçimlerden faydalanarak kullanır.
Çoğulculuk	Seçimlerde birden fazla parti ya da kişi yönetime aday olabilir.
Katılım	Vatandaşlar oy, dilekçe ve sivil toplum kuruluşları ile yönetimde söz sahibi olur.
Hukukun üstünlüğü	Herkes yasalara ve bağımsız mahkemelerin kararlarına uymak zorundadır.

4. ÖZGÜRLÜK VE EŞİTLİK

ÖZGÜRLÜK

Demokratik devletlerde insanlar başkalarına zarar vermeden hak ve özgürlüklerini kullanırlar.
Örnek: Düşünceni söylerken karşıdakinin hakkını çiğnememek.

EŞİTLİK

Tüm vatandaşlar yasalar önünde eşit haklara sahiptir.

Cumhuriyette de bir kişinin ya da grubun değil, **tüm halkın çıkarları** önemlidir.

Örnek: "Herkes eşittir ve hukukun aldığı kararlara uymak zorundadır."

UNUTMA: Özgürlük sınırsız değildir. Demokratik bir ülkede herkes hakkını kullanır ama bunu yaparken başkasına zarar veremez.

5. MİLLÎ EGEMENLİK, SEÇME VE SEÇİLME HAKKI

Demokratik ülkelerde millî egemenlik anlayışına göre yönetme gücü halka verilmiştir. Halk bu gücü seçme ve seçilme hakkından faydalanarak kullanmaktadır.

HABERDEN - 14 MAYIS SEÇİMLERİ: Yüksek Seçim Kurulunun açıkladığı sonuçlara göre TBMM'de yer alacak 600 milletvekili, 53 milyon 993 bin 683 kişinin verdiği oylarla belirlenmiştir.

ATATÜRK'ÜN SÖZÜ: "Egemenlik kayıtsız ve şartsız milletindir." Bu söz, millî egemenlik anlayışını en kısa şekilde anlatır.

6. ÇOĞULCULUK VE KATILIM

ÇOĞULCULUK

- Ülke genelinde yapılan seçimlerde ya da yerel seçimlerde **birden fazla parti ya da kişi** yönetime aday olabilir.
- Seçimlerin **sonucu ne olursa olsun farklı fikirlere saygı** gösterilmelidir.
- **Siyasi parti:** Mecliste farklı fikirleri temsil eden siyasi topluluktur.

KATILIM

- **Katılım:** Halkın yönetimde ve toplumu ilgilendiren kararlarda **söz sahibi olmasıdır.**
- Vatandaşlar **seçimlerde oy kullanarak** katılır.
- İstek ve şikâyetleri için **dilekçe vererek** katılır.
- **Sivil toplum kuruluşlarının** faaliyetlerine katılarak yönetimde söz sahibi olur.

HABERDEN • MECLİSTE 7 PARTİ: 14 Mayıs seçimleri sonucunda mecliste 7 siyasi parti, ülke yönetimine katılmaya hak kazanmıştır. Farklı fikirlerin mecliste temsil edilmesi, çoğulculuğun açık bir göstergesidir.

7. HUKUKUN ÜSTÜNLÜĞÜ

Ülkemizde hukukun üstünlüğü bulunmaktadır. Herkesin yasalara ve bağımsız mahkemelerin verdiği kararlara uyması gerekmektedir. Mahkemeler, ülkemizde adaleti sağlamakla görevli kuruluşlardır.

HABERDEN • T.C. İÇİŞLERİ BAKANININ AÇIKLAMASI

Bakan, katıldığı bir toplantıda demokrasi ve hukuk anlayışımızla ilgili şunları söylemiştir:

- "Demokratik devletlerde millettten daha güçlü bir irade yoktur."
 - "Biz hukuk devletiyiz, bu sebeple ülkemizde hukukun üstünlüğü vardır. Herkes eşittir ve hukukun aldığı kararlara uymak zorundadır."
 - "Temel insan hakları ile özgürlükler anayasa ve kanunlarımızla koruma altına alınmıştır."
- İlişkili temel nitelikler: hukukun üstünlüğü, eşitlik, millî egemenlik, özgürlük.

8. TEMEL HAK VE ÖZGÜRLÜKLER YASALARLA KORUNUR

Demokrasinin temel niteliklerine uygun olarak temel hak ve özgürlükler, demokratik ülkelerde yasalarla koruma altına alınmıştır.

Bu hak ve özgürlükler; dini, cinsiyeti, yaşı, mesleği ne olursa olsun herkese eşit olarak tanınmıştır. Bu durum, ülkedeki adalet anlayışının kuvvetlenmesine ve karar alma sürecinde vatandaşların bağımsızca hareket etmesine katkıda bulunmuştur.

HAK VE ÖZGÜRLÜKLERİ KORUYAN GÜÇLER

1

ANAYASA

Hakları koruma altına alır

2

KANUNLAR

Herkes için geçerli kurallar koyar

3

BAĞIMSIZ MAHKEMELER

Adaleti sağlar, kararlarına uyulur

9. CUMHURİYET NEDİR?

"Cumhur" halk, büyük kalabalık anlamlarına gelir. Cumhuriyet ise gücünü halktan alan ve halkın yönetme yetkesine sahip olduğu bir yönetim biçimidir.

Bu yönetim biçiminde halk; seçtiği devlet başkanı ve milletvekilleri aracılığıyla bu yetkiyi kullanıp ülke yönetimine katılır. Devlet başkanı ve milletvekilleri kanunla belirlenen, belli aralıklarla yapılan seçimle ve belli bir süreliğine iş başına gelir. Halk yöneticilerinden memnun olmazsa seçimle bunları değiştirebilir.

Cumhuriyet yönetim biçiminde bir kişinin ya da grubun değil, tüm halkın çıkarları önemlidir. Bu yönüyle eşitlik, cumhuriyette çok önemli bir yere sahiptir. Herkes anayasaya ve yasalara uymak zorundadır.

KISA TANIM: Cumhuriyet: Milletin egemenliği kendi elinde tuttuğu ve bunu belirli süreler için seçtiği temsilciler aracılığıyla kullandığı yönetim biçimidir.

10. CUMHURİYETİN İLANI VE YAPILAN YENİLİKLER

Millî Mücadele'nin ardından ülkemizde Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde köklü yenilikler yapılmıştır. Bu yeniliklerden biri de cumhuriyetin ilan edilmesidir. Cumhuriyetin ilanı, demokrasi açısından tarihimizdeki önemli kararlardan biridir.

Mustafa Kemal Atatürk, Türk milletinin modern ve demokratik bir yönetim şekline sahip olmasını istemiştir. Bu amaçla birtakım yeniliklere öncülük etmiştir.

- Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılması: Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde 23 Nisan 1920'de Ankara'da açılan meclisimizdir.
- Saltanatın kaldırılması
- Cumhuriyetin ilan edilmesi: Cumhuriyetin ilanı ile demokrasimiz daha da güç kazanmıştır.
- Kadınlara seçme ve seçilme hakkı: 1930'lu yılların başlarında bu hakkı veren kararlar alınmış, devlet yönetiminde kadın erkek eşitliği sağlanmıştır. Türk kadını, birçok ülkedeki kadınlardan önce seçme ve seçilme hakkını elde etmiştir.
- Cumhurbaşkanı'nın seçilmesi: Cumhuriyetin ilanı ile birlikte devlet başkanı olan cumhurbaşkanı seçimle iş başına geçmiştir. İlk cumhurbaşkanımız Mustafa Kemal Atatürk olmuştur.

29 EKİM CUMHURİYET BAYRAMI: Cumhuriyetin ilanı çok önemli bir karar olduğu için Cumhuriyet Bayramı, resmî bayramlarımız arasında yerini almıştır. Her yıl 29 Ekim'de Cumhuriyet Bayramı'nı büyük bir coşku ve sevinçle kutlarız.

11. ATATÜRK'ÜN SÖZLERİYLE CUMHURİYET

ATATÜRK'ÜN CUMHURİYET HAKKINDAKİ SÖZLERİ

Atatürk, farklı yer ve zamanlarda yaptığı konuşmalarda cumhuriyet hakkında şu ifadelerde bulunmuştur:

- "Sebe ne olursa olsun vatandaşın dardına çare bulmak, yardım etmek ve destek olmak, Cumhuriyet hükûmetinin koşacağı bir vazifedir."
- "Egemenlik kayıtsız ve şartsız milletindir."
- "Cumhuriyet sizden 'fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür' nesiller ister."

Ne anlıyoruz? Cumhuriyet; halka hizmeti, millî egemenliği ve özgür düşünen nesilleri önemser.

12. DEMOKRASİ İLE CUMHURİYET ARASINDAKİ İLİŞKİ

Cumhuriyet ve demokrasi kavramları birbirine çok benzer olsalar da tam olarak aynı anlama gelmez. Aşağıdaki tabloda iki kavramın farkları karşılaştırılmıştır.

DEMOKRASİ	CUMHURİYET
Halkın yönetme gücüne sahip olması gerektiğini savunan yönetim anlayışıdır.	Gücünü halktan alan ve halkın yönetme yetkesine sahip olduğu yönetim biçimidir.
Sadece devlet yönetimi ile ilgili değildir; bir davranış ve yaşayış biçimidir.	Halk, seçtiği devlet başkanı ve milletvekilleri aracılığıyla yönetime katılır.
Tarihte ilk olarak Antik Yunan'da görülmüştür.	Ülkemizde Milli Mücadele'den sonra ilan edilmiştir.
"demos" (halk) + "kratos" (egemenlik-güç)	"cumhur" = halk, büyük kalabalık

ATATÜRK'ÜN SÖZLERİYLE: "Cumhuriyet rejimi demek, demokrasi sistemi ile devlet şekli demektir." · "Demokrasinin en çağdaş ve mantıklı uygulamasını sağlayan hükümet şekli, cumhuriyettir." Bu sözlerden de anlaşılacağı üzere demokrasi ve cumhuriyet birbirlerini tamamlayan kavramlardır.

13. CUMHURİYETİ KORUMAK VE YAŞATMAK

Cumhuriyeti korumak ve yaşatmak, başta yeni nesiller olmak üzere her Türk vatandaşının görevidir. Atatürk, TBMM'de okuduğu Nutuk adlı eserinin son sayfasındaki Gençliğe Hitabe'de bu konuya değinmiştir.

GENÇLİĞE HITABEDEN: "Ey Türk gençliği! Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir. Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir..."

Vatansever ve millî bilince sahip bir birey; cumhuriyeti korumak ve yaşatmak için haklarını bilir, sorumluluklarını yerine getirir ve demokratik davranışlar sergiler.

14. HIZLI TEKRAR

- Demokrasi: Halkın yönetimde söz sahibi olması.
- Demos: Halk | Kratos: Egemenlik-güç.
- Cumhur: Halk, büyük kalabalık.
- Cumhuriyet: Gücünü halktan alan yönetim biçimi.
- Millî egemenlik: Yönetme gücü halkındır.
- Çoğulculuk: Birden fazla parti ya da aday.
- Katılım: Oy, dilekçe, sivil toplum kuruluşu.
- Hukukun üstünlüğü: Herkes yasalara uyar.
- TBMM: 23 Nisan 1920'de Ankara'da açıldı.
- 29 Ekim: Cumhuriyet Bayramı.

"Ey Türk gençliği! Birinci vazifen; Türk istiklalini, Türk cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir."

— Mustafa Kemal Atatürk · Nutuk'un son sayfasındaki Gençliğe Hitabe'den.